

**Sınıf Nedir?
Üretim Nedir?
Kapitalist Toplum ve İşçiler
İş Gücü ve Artı Değer**

Volkan Yaraşır

EKMEK ve ONUR

kimiz?

- sınıf nedir?
- üretim nedir?
- kapitalist toplum ve işçiler
- işgücü ve artı değer

EKMEK VE ONUR

Kapak resmi:
Adar Abluk, Kimiz

Arka kapak resmi:
....

Yayın tarihi:
Ocak 2025

Yayına hazırlayan:
Ekmek ve Onur

SINIF NEDİR?

Yaşadığımız toplumda yoksullukla zenginliği, açlıkla ihtişamı, sefaletle varlığı bir arada görüyoruz. İnsanların çok büyük bölümü yoksulluk içinde en temel insani ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanırken, çok küçük bir azınlık inanılmaz olanakların sahibi ve olağanüstü standartlarda yaşıyor.

İnsanlar vahşice, inanılmaz şartlarda, çok düşük ücretle çalışırken birileri, hiç çalışmadan, yolunu ve yordamını bularak hayatı boyunca rahat yaşıyor.

Hepimizin gözleri önünde muazzam bir adaletsizlik yaşanıyor. Bu adaletsizliğe, haksızlığa bir kaç farklı tavır alınabilir.

Genellikle görülmez, “böyle gelmiş, böyle gider” denir.

Ya da “ah bir zengin olsam” diye hayal kurulur. Her gün fakirleştiğini bile bile...

Olmadı “çalış, senin de olur” denir. Ama ömür boyu çalışılsa da bir şey olmaz.

Bilin: Halkın ekmeğidir adalet.
Kimi zaman boldur, kimi zaman az
Tadı kimi zaman güzeldir, kimi zaman kötü
Ekmek az olunca açlık hüküm sürer
Ekmek kötü olunca mutsuzluk.

Bertholt Brecht

Ya da ‐lanet olsun! Bu dünya zaten ‐yalan dünya‐ denilerek, avunulur.

Aslında bu tutumların hepsi aynı kapıya çıkar.

İŖçiler kendilerini g cs z, beceriksiz, yetersiz, geliŖmeleri ve nedenleri kavrayamaz hisseder.

Bu oyunun parçasıdır.

Kendini g cs z hisseden, gözünün önündeki haksızlığı görmezlikten gelen kiŖi  rg tlenmez, tavır almaz, hayatın akıŖına kendini bırakır.

Ama hayat görülmeyeni her fırsatta gösterir, insanın gözüne sokar.

Bu broŖ r, olanın altındakini gösterme, bize anlaŖılmaz geleni anlaŖılır kılma çabasıdır. Bir anlamda gerçeği gösterme ve anlatmaktır.

Bunun için ilk baŖta Ŗunu bilmeliyiz: Olaylara gerçeğin gözüyle bakamazsak, kendimizi kandırır, kendimizi bile bile içinden çıkılmaz bir labirentin içine sokarız.

En baŖta bu toplumda yaŖayıŖları, d Ŗ nceleri, durumları ve algıma yaŖamında yerleri farklı sınıflar var.

Yine bu toplumda küçük bir azınlık, büyük bir çoğunluğu çalıştırıyor ve yarattıkları tüm değerlere el koyuyor. Yani sömürüyor ve baskı altına alıyor.

İsterseniz bu broşürü burada okumayı bırakın. Çünkü bundan sonra daha çıplak şeylerden söz edeceğiz. Bazen gerçek sarsıcı olabilir. Umursamazlığın “mutluluğunu” bozabilir.

Biz devam edelim.

Yani toplum bir yanda zengin, diğer yanda fakir; bir yanda zalim, diğer yanda mazlum; bir yanda sömüren, diğer yanda sömürülen; bir yanda çalıştıran, diğer yanda çalışılanlar diye ikiye bölünmüş durumda.

Bu bölünmüşlük yaşam biçimleri; yani giyimleri, yemeleri, içmeleri, yaşadıkları yerler, evleri, ihtiyaçları, sağlık, eğitim, eğlence imkanları, düşünce biçimleri; yani görüşleri, inançları, dünyaya bakışları; çalışma biçimleri, iş hayatındaki yerleri ve rolleri, toplumsal zenginlikten aldıkları pay ve bütün bu faktörler sonucu çıkarları birbirinden farklı sınıfları ortaya çıkarıyor.

Dünyaya şöyle bir bakın, bazı insanlarla yaşamla-

rınızın ne kadar ayrı olduğunu göreceksiniz. Siz bunların boşuna mı olduğunu zannediyorsunuz?

Demek ki bir gerçekle, hatta herkesin bildiği, hissettiği, gördüğü ama tanımlamakta zorlandığı bir “sır”la karşı karşıyayız. Biz buna sınıf gerçeği diyoruz.

Sınıf gerçeği vurgun etkisi yapar, insanları geleneksel düşünme, görme, davranış biçimlerinden koparır, insanı kendine getirir, soluksuz kalmışken doya doya soluk almak gibi insana, düşünceye can verir.

Sömüren azınlık bunu bildiğinden, bu gerçeği saklamak için bütün olanaklarını (üniversitelerden medyaya, gelenekten göreneğe kadar) devreye sokar.

Sınıf meselesi, sınıf gerçeği bir kez kavrandığında, sömürünün kader olmadığı ve sömürüye karşı mücadele edilebileceği ortaya çıkar.

Şimdi geliyoruz en kritik noktaya.

İçinde yaşadığımız toplumdaki en sıradan, en önemsiz ya da en önemli, en sarsıcı görülen olay, olgu ve gelişmenin arkasında sınıf sorunu vardır.

Yeter ki arka planını gör, vakaların temellerine in. Aralarındaki bağları kur. Bu gerçeği görür ve bu gerçeği kavrarsın.

Sınıf bakışı bize uzak ve derin görüşlülük kazandırır. Satha, yüze, sunulana, anlatılana kalmayı, söylenenle yetinmemeyi bize gösterir.

Biz her şeyden önce kendimiz olmayı ve işçi gibi düşünmemizi sağlar.

Şimdi biraz daha derinlere inebiliriz.

Ama burada bir alt çizelim. Sınıf gerçekliğini kavramak önce kendimizi tanımamızı sağlar. Bizi biz yapar. Bize muhteşem bir gücün parçası olduğumuzu hissettirir. Karanlık aydınlanmaya, sistemin hokus pokusu, illüzyonu çözülmeye başlar.

Çünkü gerçek devrimcidir.

Peki o zaman sınıf nedir? Önce bu kavramı açalım ve sözü işçi sınıfının mücadelesinin ustalarına bırakalım: “Toplumsal üretimin tarihsel olarak belirlenmiş bir sistemi içindeki yerleri, üretim araçlarıyla olan -büyük bir bölümü yasalarla saptanmış ve özetlenmiş- ilişkileri, toplumsal emeğin örgütlenmesinde oynadıkları rol ve giderek sahip

oldukları toplumsal zenginliğin elde edilme biçimi ve bu zenginlikten aldıkları payın büyüklüğü bakımından birbirinden ayrılan büyük insan kümeleri sınıf diye tanımlanır. Sınıflar, belirli bir toplumsal ekonomik sistem içindeki yerlerinin farklı olması nedeniyle diğerlerinin emeğini kendilerine mal edebilen insan kümeleridir.”

Evet, uzun bir cümle ama mükemmel bir tanımlama. Hadi yeniden okuyalım. Kısaca şu söyleniyor, sınıfların varlığı iki tarihsel koşula dayanıyor: Artık-ürün (bu kapitalist toplumda artı-değer'dir) ve üretim araçlarının özel mülkiyeti.

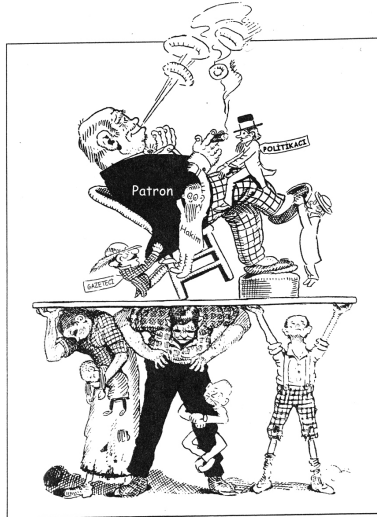
Bu anlamda, üretim araçlarına sahip olma kritik bir içerik taşıyor. Üretim araçlarına sahip olma veya olmama durumuna bağlı olarak, sınıfların toplumsal üretimdeki yerleri, üretimde oynadıkları rol, sağladıkları geliri elde etme biçimi ve bu gelirin miktarı değişiyor.

Bu durum toplumun sınıflara bölünmesinin maddi kaynağını oluşturuyor.

Yine karıştı galiba...

Daha özet ifadeyle; işçi çalışır, üretim araçlarına sahip değildir, fakirdir. Ve fakir kalmaya mah-

kumdur. Ne garip değil mi? Hep çalışıyorsun, ama hep sorun yaşıyorsun, bir türlü ay sonunu denkleştiremiyorsun. Ama ne diyorlardı: “Kıskanma, çalış, senin de olur.” Çalışıyorsun, hiçbir şey olmuyor. Hatta daha da fakirleşiyorsun. Ara sıra piyango, loto gibi şans oyunlarından kazananlar çıkıyor, bunlar da vitrin yapılıyor. Aslında büyük kitleler bir serabın etkisine giriyor. Herkes bana da çıkabilir diye, zengin olma hayali kuruyor. Ama hiçbir şey değişmiyor.

öfke var orada
bir kıvılcımla
taşacak kadar
öfke var orada
birleşince
yıkacak kadar!

Praksis

Bir işçi yaşamı boyunca hayatla mücadele ediyor, ancak zar zor geçiniyor. Emekli olması çok uzak bir gelecek gibi görünüyor. Olsa bile başını sokacak bir ev bile alamıyor.

Burjuvazi, yani patron, yani para babası hiç çalışmıyor. Ama üretim araçlarına sahip ve hep zengin. Parasına para katıyor. Sefa içinde yaşıyor.

Onun dünyasının, yaşamının, algı ve olaylara bakışının bizimle uyumlu olması beklenebilir mi?

Onun çıkarlarıyla bizim çıkarlarımız ortak olabilir mi?

Bu sorular basit gibi görünüyor ama yaşamsal ve stratejik sorular.

İşçi sınıfıyla, burjuvanın çıkarları ve dünyaya bakışları farklıdır ve eşyanın tabiatı gereği farklı olmalıdır.

Sınıf farklılığının temel nedeni, sınıfların varlığıdır.

Bu farklılıkta görüldüğü gibi, sınıfların varlığı hiç de kader değildir. Bütünüyle sosyolojik bir gerçek ve sosyolojik bir olgudur.

Sınıf gerçekliğini kavramak, bizim kadere bırakılmış geleceğimizi kendi ellerimize almamızı sağlar.

Sorun, safını bilmek ve işçi sınıfı bilimiyle kuşanmaktır.

Safını bilmek, işçi olduğunun bilincinde olmak en başta bize şunu kazandırır: Ben işçiyim, çalıştığım yerde, şehirde, ülkede, diğer ülkelerde benim gibi işçiler var.

Belki onları tanımıyorum, belki de hiç tanımaya-
cağım ama onlarla aynı sınıfın parçasıyım, sorun-
larım ve çözüm yolları aynı, aynı kaderi paylaşıyor,
aynı şeylere kederleniyoruz. Biz aslında koca bir
sınıfın oğulları, kadınları, insanlarıyız. Hamuru-
muz, dokumuz, ruhumuz aynı!...

Biz uluslararası bir sınıfız, enternasyonal bir
kimliğimiz var.

Bak her şey değişmeye başladı.

Sınıfını ve safını bilmek, örgütlenmeye, bir şeyler
yapmaya başlamanın ilk adımıdır.

Bu ilk adımın ardından, daha büyük ve etkili
adımlar gelir.

Ardından hemen Şu soru gelebilir, neden sınıflar var?

Üretim araçları neden bir azınlığın elinde? Üretim araçlarının özel mülkiyeti sınıfları yaratıyorsa, sınıfları ortadan kaldırmak mümkün mü?

Bakın, sorular artmaya başladı. Kafalar karışmadan burada sorulara son verelim.

Yine kısa bir özet yapalım, ne dersiniz?

Sınıflı toplumlarda (içinde yaşadığımız kapitalist toplum da sınıflı toplumdur) iki temel sınıf vardır. Bu temel sınıfların yanında başka ara sınıf ve tabakalar da bulunur. Ama aslolan iki temel sınıftır. Yani yaşadığımız toplumda işçi sınıfı ve burjuvazi gibi. Yani çalışanlar ile çalıştıranlar, üretim araçlarına sahip olanlar ile olmayanlar...

Toplum kavramımız, dünyanın alt üst olduğu bu koşullarda neler olup bittiğini anlamamız, yerimizi, safımızı bilmemize bağlıdır.

Sömürülmenin kader olmadığını bilincine varmamız, ezilmeye, sömürülmeye karşı mücadele etmemizi beraberinde getirecektir.

Evet, dünya değişebilir. Önce sınıf meselesini

kavrayıp, saf alırsak ve örgütlü bir güç olduğumuzda dünyayı değiştirebiliriz.

Unutmayalım, sınıflı toplum, yani sömürüye, ezilmeye, baskıya, eğitimsizliğe dayanan bir toplum kader değildir. Tarihin gelişiminde geçici bir dönemdir.

Elleri var
özgürlüğün,
Gözleri,
ayakları;
Silmek için
kanlı teri,

Bakmak için
yarınlara,
Eşitliğe doğru
giden.

Oktay Rifat

İşçi sınıfı, tarihin öznesi ya da yapıcısı olarak bu kaderi değiştirecek tek güç ve tek sınıftır.

Kendi sınıf bilimiyle donanmış ve örgütlü bir işçi sınıfı, sosyal bir anafor yaratarak, tüm ezilenleri kendi etrafına toplar ve muazzam bir güce dönüşür.

Yarattığı enerji yeri yerinden oynatacak bir boyuttadır.

Önemli olan sınıfsal safını bilmek, örgütlenmek ve bu enerjinin ve gücün parçası olmaktır.

Ne dersiniz, yapabilir miyiz?

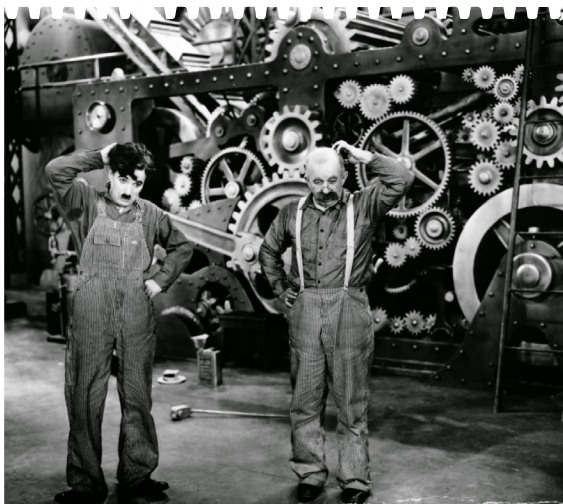
Ya da daha doğru soru; yapmamaktan başka çaremiz var mı?

Haydi o zaman öğrenmeye, sınıf gerçekliği ve pusulasıyla hareket etmeye ve örgütlenmeye...

Ne zaman mı?

Hemen şimdi... Kendin için, geleceğin için, sınıf kardeşlerin için...

Bu böyle gitmez demek için...

Üretim nedir?

İŞÇİLER NEDEN ÇALIŞMAK ZORUNDADIR?

İnsanlar, yaşamak için yiyecek, giyecek, barınak gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadırlar.

Ekmegin ve üst-başın alınması, kiranın ödenmesi, odun-kömür parasının bulunması, çocukların okul masraflarının karşılanması, hastalık hâlinde doktor, ilaç parasının ödenmesi gibi birçok ihtiyacın giderilmesi için; işçiler bu düzende çalışmak zorundadır.

İşçilerin yaşamlarını sürdürebilmek için işgücünden, yani çalışma gücünden başka satacak bir şeyleri yoktur.

EKMEK VE ONUR

Çalışan, alın teri akıtan, mal (meta) üreten işçilerin aralarında önemli benzerlikler vardır. Çalışma ve yaşam koşulları birbirine yakındır.

Çıkarları ortaktır.

Bundan dolayı işçiler için “aynı hamurdan yoğrulmuş, aynı iplikten dokunmuşlardır” denir.

İşçiler üretir ama ürettiklerine sahip çıkamazlar. Çünkü üretim araçlarına (topraklara, fabrikalara, makinelere, hammaddelere) sahip değillerdir. Bunlara ufak bir azınlık sahiptir. Üretim araçları onların özel mülkiyetindedir.

ÜRETİM NEDİR?

İnsanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için; karınlarını doyurabilmeleri, giyinmeleri, barınmaları gerekir.

Karınlarını doyurabilmeleri için; ekmek yemeleri, su içmeleri,

Giyinmeleri için; kumaştan elbise dokunması, köseleden ayakkabı yapılması,

Barınmaları için de başlarını sokabileceği evleri-

nin olması gerekir.

Bu kişisel ihtiyaçların dışında toplu ihtiyaçlarımız diye tanımlayabileceğimiz, gereksinmelerimiz vardır. Yol, su, elektrik, köprü, demiryolu, hastane, okul, sinema gibi.

Ayrıca bu toplu ihtiyaçlarımızın sağlanmasında kullandığımız makine, alet ve araçlara gereksinmelerimiz vardır.

Bu ihtiyaçlarımızı karşılamak için de çeşitli ürünler kullanırız.

Kısaca hayatımızı sürdürebilmemiz için biz çeşitli ürünleri tüketiriz.

Yaptığımız bu faaliyete *tüketim* denir.

Kullandığımız, tükettiğimiz ürünlere de *maddi ihtiyaç* denir.

Üretim ise; insanların yaşamak için zorunlu olan maddeleri elde etmek üzere giriştikleri toplu faaliyettir.

Bu faaliyet önceden planlanması ve belirli bir amaca göre yapılmasından dolayı bilinçli faaliyettir. ,

Ayrıca insanlar üretim sırasında alet ve araç kullanırlar. Ve bu aletleri yine kendileri üretir. İnsan için “Araç yapan canlıdır” denmesi de bundan dolayıdır.

Toprakta yetiştirilen pamuğun makinelerde dokunması, giysi yapılması, hayvan derilerinin işlenerek kösele ayakkabı yapılması, yeraltından çıkarılan çeşitli madenlerin işlenip, buzdolabı, otomobil, çamaşır makinesi yapılması, doğadan elde edilen çeşitli kimyasal maddelerden ilaç ve boya imal edilmesi bütünüyle bir üretim faaliyettir.

Bu faaliyetler sonucu ortaya çıkan maddelere de *ürün* denir.

ÜRETİM GÜÇLERİ NEDİR?

Üretim, işçiler tarafından işyerlerinde gerçekleşir.

İşçiler, işyerlerindeki makinelerde hammadde üzerinde çalışıp, bu maddeleri işleyerek, mal (meta) ortaya çıkarırlar. Böylesi bir faaliyetin gerçekleşmesi için işçilerin belirli bir bilgi, beceri ve iş alışkanlığına sahip olmaları gerekir.

İşçilerin işyerlerinde çalışarak ortaya çıkardıkları ürünlerin meydana gelmesi ya da üretimin olabilmesi için 3 şeyin bir arada bulunması gerekir.

1. Üretim araçları
2. İşçiler
3. Üretim tecrübesi

1) ÜRETİM ARAÇLARI NEDİR?

Üretim araçları, üretim yapılırken insanların başvurduğu, kullandığı, denetim altına aldığı bütün iş aletleri, araçları, gereçleri ile iş nesnelерinden meydana gelir.

Üretim araçlarını başta toprak olmak üzere bütün doğal kaynaklar (ormanlar, sular, yeraltından çıkarılan madenler), bu kaynakları işlerken, çalışırken, insanların kullandığı her türlü alet, araç, gereç, (çekiç, testere, pense vb.), makineler, bilgisayarlar, üretimin yapıldığı tesisler (fabrikalar, işletme binaları, depolar, ulaştırma araçları vb.), diğer gerekli tesisler (mağazalar, bankalar) kapsar.

Kısaca üretim araçları

- Toprak ve tüm doğal kaynaklar
- Her türlü araç, gereç,
- Makinalar,
- Tesislerdir.

2) İŞÇİ KİMDİR?

Emek, insanların temel ihtiyaçlarını "üretmeye yönelik bilinçli bir çabadır. İşçi de yaşamını çalışarak kazanan, verdiği emekle üreten, başkalarını sömürmeyen insandır.

Üretim araçlarını yani; toprağı, makineleri, hammaddeleri işleyen insanlar olmazsa, üretim araçlarından hiçbir şey elde edilemez.

İşçiler tarafından harekete geçirilmeyen, çalıştırılmayan hiçbir makine hiçbir araç ortaya ürün çıkaramaz.

Onları işleyecek, çalıştıracak, kullanacak işçiler gereklidir. Buradan şöyle bir sonuca da varabiliriz; tek başına üretim araçları değer yaratmaz. Bu yüzden "zenginliğin anası topraksa, babası da emektir" denilmiştir.

3) ÜRETİM TECRÜBESİ NEDİR?

Üretimin olabilmesi için, bir de üretim tecrübesi, çalışma becerisi gereklidir.

Üretim tecrübesi, iş bilgisi, iş alışkanlığı ve iş becerisi anlamına gelmektedir. Üretim tecrübesi, bir başka deyimle, işin gerçekleşmesi için gerekli olan teknik bilgidir.

Bunlar kuşaktan kuşağa aktarılan bilgilerin yanında belirli bir eğitim görülerek kazanılan birikimlerdir.

Bu birikim ve tecrübe olmadıktan sonra, makinenin başına geçecek herhangi bir insanın bu makineyi çalıştırması, kullanabilmesi mümkün değildir. Herhangi bir işyerinde bir işçinin üretim araçlarını kullanabilmesi için mutlaka üretim tecrübesine sahip olması gerekir.

Bu aynı zamanda iş görgüsü, üretim deneyimi, iş alışkanlığı demektir. Bundan dolayı da işyerlerinde kalifiye işçi ve kalifiye olmayan işçi gibi tanımlamalar yapılır.

Bütün bu söylediklerimizden çıkan sonuç ise şudur. Üretimin gerçekleşebilmesi için;

1. Üretim araçlarına,
2. İşçilere
3. Üretim tecrübesine gerek vardır.

Bu üç unsura *üretici güçler* denir. Unutulmaması gereken, üretici güçler olmadan üretimin olmayacağıdır.

ÜRETİCİ GÜÇLER DEĞİŞKEN MİDİR?

Üretim güçleri tarih boyunca sürekli olarak değişmiştir. Çünkü insanların ihtiyacı ve gereksinimleri aynı olmamıştır.

Bunu insanların bugünüyle dünü arasındaki yaşam tarzlarında, kullandığı araç ve gereçlerde kolayca görebiliriz.

Eskiden çiğ et yiyen insan, şimdi eti pişirmeden yememektedir. Dün topraktan veya sert maddelerden yapılan kap kacak kullanan insan, bugün buzdolabı, elektrikli ızgara, turbo fırın kullanmaktadır.

İhtiyaç duyulan ürünler değiştikçe insanların kullandığı araçlarda değişmiştir.

Örneğin insanoğlu dün toprağı kara sabanla işlerken, bugün traktör ve pulluk kullanmaktadır.

Bu değişimi ve gelişimi gösteren tarihsel süreç içinde insan emeği de sürekli değişmiştir. İnsanlar üretim bilgisini artırmış, üretme ve yaratma becerilerini geliştirmişlerdir.

Tarih boyunca emekçilerin çalışma biçimi de farklılaşarak değişmiştir. Emekçiler önce özgür çalışmışlar sonra köle, daha sonra toprak kölesi ve bugünde ücretli köle hâline gelmişlerdir.

Üretim güçleri gelişirken emekçiler de gelişmiş, yetenek ve üretim bilgi ve becerileri artmıştır. Kısaca üretim güçleri durmamış, sürekli olarak değişmiş ve gelişmiştir.

DÜNYADAKİ TÜM ZENGİNLİKLERİN YARATICISI İŞÇİLERDİR

İşçi sınıfı hayatı yaratan, hayatı üretendir. Bugün; her gün yediğimiz ekmeği, yararlandığımız her şeyi (televizyonu, buzdolabını, masayı, bilgisayar) giydiğimiz giyecekleri, işçiler yaratmakta üretmektedir.

Şöyle bir düşünelim; yeraltından demir, kömür, petrol işçiler tarafından çıkarılmasa, bütün şalterler inse, bütün fabrikalarda çalışmalar dursa, ulaşımda, inşaatlarda çalışan işçiler iş bıraksalar, belediye işçileri çalışmasalar, hayat ne olur?

Hayat durur, elektrik üretilmez, yollar temizlenmez, bir yerden bir yere gidilemez, ne giyecek, ne yiyecek, ne kullanacak bir şey buluruz. Kısaca işçiler üretmezse hayat yaşanmaz, hayat katlanılmaz hâle gelir.

Onun için işçi sınıfı hayatı yaratandır. Gücünün önünde hiç bir güç duramaz. Yeter ki işçi sınıfı birliği ve bütünlüğünü sağlayabilsin.

ÜRETİM İLİŞKİLERİ NEDİR?

Üretimin gerçekleşmesi için, üretim araçlarına, işçilere ve üretim tecrübesine gerek olduğunu belirtmiştik. Bütün bunların toplamına üretim güçleri demiştik. Yukarıda belirttiğimiz şeylerin toplamı üretimin kimlerle, nasıl gerçekleştiğini göstermektedir.

Ama üretimin bir başka yönü daha vardır. Üretim

insanların doğaya karşı giriştikleri toplu bir mücadeledir. Bu mücadeleyi insanlar tek başına yapmazlar, bir arada ve topluca gerçekleştirirler.

Çeşitli işkollarında çalışan milyonlarca işçi bu faaliyeti birlikte gerçekleştirirler. Bundan dolayı hayatın sürdürülmesi ve ihtiyaçların karşılanması için işkolları arasında kopmaz bağlar vardır.

İşte çalışma yaşamında yer alanların (işçiler, işverenler, çalışanlar) üretim esnasında zorunlu olarak girdiği ilişkilerin bütününe üretim ilişkileri denir.

Yani üretim ilişkileri, üretim faaliyeti içinde olan insanların üretim esnasında, ürettikleri ürünleri paylaşmada ve ürünleri değiş-tokuş (trampa) etmede birbirleri ile kurdukları ilişkilerin tümüdür.

Bir toplumda üretim ilişkilerinin niteliğini öğrenmek için o toplumda üretim araçlarına kimin sahip olduğuna bakarız.

Çünkü üretim ilişkilerinin temelinde mülkiyet ilişkileri yatar. Mülkiyet biçimi, insanlar arası ilişkileri belirler. Üretim ilişkileri sistemi içinde üretim araçlarının mülkiyetine göre insanlar sınıflara ayrılır.

Üretim araçlarına kim sahiptir? Üretim araçları topluma ait ise orada sömürü yoktur. İnsanlar arasında dayanışma, paylaşma ve herkes için özgürlük vardır. Fakat üretim araçları belirli bir azınlığın elindeyse, orada insanlar arasındaki ilişki, insanın insanı sömürmesi şeklindedir.

SÖMÜRÜ:

Sömürü üretim yapan işçilerin, ürettikleri ürünlerin büyük bir kısmına üretici olmayan sınıflar tarafından el konulmasıdır.

ÜRETİM BİÇİMİ NEDİR?

Üretim biçimi bir toplumda üretimin nelerle ve nasıl yapıldığını anlatan kavramlardır.

Üretim Biçimi= Üretim Güçleri + Üretim İlişkileridir.

Üretim biçimlerine göre toplumlar farklı adlar alır.

İnsanlık tarihini genel olarak ilkel ortaklaşa toplum, köleci toplum, feodal toplum, kapitalist

toplum ve kapitalizm sonrası toplum diye 5 üretim biçimiyle tanımlayabiliriz.

Bu toplum evreleri, üretim biçiminin en önemli özelliğini ortaya koymaktadır. Bu da değişimdir.

Üretim biçiminin değişebilir özelliği halk arasında yaygın olan “böyle gelmiş, böyle gider” sözünün anlamsızlığını ortaya koymaktadır.

Fakat unutulmamalıdır ki, bir toplumdan bir başka topluma geçilirken mutlaka bir takım toplumsal yasalar işlemiştir.

Toplumsal olayların bütününde neden-sonuç ilişkisi vardır.

Ve işçi sınıfı toplumsal gelişmelere bilimsel çerçevede bakmak zorundadır.

Bu bilimsellik işçi sınıfının örgütlülüğünü artırırken, mücadelesinin gelişmesini ve hak alma gücünü ortaya çıkarır.

ALTYAPI (EKONOMİK TEMEL) NEDİR? ÜSTYAPI NEDİR?

Bir toplumda üretim güçlerinin gelişme düzeyi

tarafından belirlenen, üretim ilişkilerinin tümüne *altyapı* ya da *ekonomik temel* denir.

Ayrıca yaşanan toplumun üretim ilişkilerine bağlı olarak şekillenen, politik düşünceler, sanatsal, hukuksal, ahlâki, dini, felsefi görüşler, devlet gibi yönetim kurumları, siyasi partiler, eğitim ve dini kurumların bütününe *üstyapı* denir. Üstyapı ile altyapı bir bütündür.

SONUÇ: İŞÇİ SINIFI BİLİMİ

İşçi sınıfı bilimi insanlar arası ekonomik ilişkileri, üretim, bölüşüm, değişim ve tüketim ilişkilerini ortaya koymaya ve toplumların gelişme yasalarını göstermeye yarar.

İşçi sınıfının örgütlülüğünü pekiştirmesi, mücadelesini geliştirmesi bilimle donanmasıyla mümkündür.

İşçi sınıfının bilimle kuşanması ve bilimin ışığında yürümesi özgür, aydınlık ve mutlu geleceği yaratacaktır.

kapitalist toplum ve işçiler

1. BÖLÜM

NASIL BİR TOPLUMDA YAŞIYORUZ?

Yaşadığımız toplum temelde iş gücünü satarak geçinen, aldığı ücretle yaşayan işçilerle, üretim araçlarına sahip olan işverenlerin olduğu bir toplumdur. Bu topluma sanayi toplumu, çağdaş toplum da denmesine rağmen özünde, üretim araçları (toprak, fabrikalar, makineler) ufak bir azınlığın özel mülkiyetindedir. Kapitalist toplum diye tanımlayabileceğimiz, yaşadığımız toplumda bir yanda işçi sınıfı, öte yanda sermaye sınıfı vardır. Bu sermaye sınıfına “şehirli” anlamına gelen *burjuvazi* denir. Kapitalin anlamı ise sermaye demektir. Yani yaşadığımız toplumun diğer bir tanımı da sermayenin egemenliğinin olduğu toplumdur.

KAPİTALİZM NASIL ORTAYA ÇIKTI?

Avrupa kıtasında özellikle İngiltere’de 1700-1800’lü yıllarda sanayide ve ticarete büyük gelişmeler kaydedildi.

Emekçilerin kullandıkları üretim aletlerinin gelişmesiyle birlikte, Amerika kıtasının keşfi ve sömürgeleştirilmesi, Hindistan ve Çin gibi yeni pazarlara deniz yolu ile gidilebilmesi, gemicilik, ticaret ve sanayide önemli atılımları doğurdu.

Avrupa’da çökme durumuna gelen feodal toplumun (ülkemizdeki toprak ağalığı gibi, derebeyi toplumu) bağrında yeni bir toplum biçimi olan kapitalizm doğdu.

Bu süreç kısaca şöyle gelişti: Feodal düzende üretim bir yanda evlerde yapılırken, diğer yandan usta-kalfa-çırak ilişkisine dayanan loncalarda yapılmaktaydı. Fakat ekonomik gelişmeler sonucunda loncalarda yapılan üretim yetersiz kalmıştı.

Loncalar da üretimi düzenleyen meslek örgütleriydi. Lonca sistemi bozulunca tüccarlar evlere iş vermeye başladılar. Tüccarlar aracı olarak çalışıyorlardı. Evlerde çalışanlara ham madde (iplik

gibi) veriyorlar, üretilen metaları (kumaş gibi) alıp satıyorlardı. Kâr da aracı tüccarlara kalıyordu.

Tüccarlar daha sonra aynı işi yapan kişileri bir araya getirip, bir imalathanede topladılar. Tabii ki bu imalathane bugünkü gibi değil, çok daha ilkel bir organizasyonda.

Bu imalathanelere ayrıca *manifaktür* adı verilmekteydi. Manifaktürün Türkçe anlamı ise *elle yapım* demektir.

İmalathane sahibi, burada çalışanlara, alet, makine ve hammadde vererek çalışanların ürettiği metayı satıyorlardı.

Örneğin imalathane sahibi iplik verip, kumaş elde edilmesini sağlıyordu.

İmalathane sahibi, bu satılan kumaş miktarından, iplik tutarını, alet kirasını düştükten sonra, çalışanlara çok küçük bir ücret ödüyor, kendisine büyük bir kârın kalmasını sağlıyordu.

Bu üretim, birçok zanaatkârın iflas etmesini, işlerini kaybetmesini beraberinde getirdi.

Örneğin, dün tek başına dükkânlarında pantolon, ceket diken terziler artık işini kaybetmiş, yaşamak

için iş gücünden başka satacak bir şeyleri kalmayan işçiler konumuna gelmişlerdi.

İmalathanelerde işbölümü giderek yaygınlaştı. Pazarlar büyüdü ve genişledi.

İmalathanelerdeki üretim artık gelişmeye ayak uyduramamaktaydı.

Yeni yeni makineler, aletler ortaya çıktı.

İmalathanede kullanılan çıkırık yerini iplik makinesine bıraktı. Demirci ustasının kullandığı çekicin yerini buharlı pres aldı.

Hallaçların yerine, çıkırık makineleri kullanılmaya başlandı.

Özellikle buharın bulunması ve endüstride kullanılması çok önemli değişimlere neden oldu. Buharlı gemiler, trenler, uzak mesafeleri kısalttı, metaların ve insanların taşınmasını sağladı.

Buharlı makineler, onlarca insanın yapacağı işleri tek başına gerçekleştirir oldu.

Zamanla atölyeler, imalathaneler yüzlerce, binlerce işçinin çalıştığı fabrikalara dönüştü.

İşte böyle bir ortamda modern sanayi ortaya çıktı.

Makinelerin gelişmesi, fabrikaların kurulması daha çok sayıda köylü ve zanaatkârın işçileşmesine neden oldu.

Aynı dönemler; kadınların ve bir karış boyunda çocukların da işçileşip, fabrikalarda, madenlerde çalışmasına yol açtı.

Fabrikalarda üretim, atölye ve imalathanelerden çok farklıydı. Fabrikalarda üretim ortaklaşa yapılmaktaydı. Fakat üretim ortaklaşa yapılmasına rağmen üretim araçları ufak bir azınlığın elindeydi.

Bütün bu gelişmeler kolay olmadı. Tüccarlar ve sanayiciler, büyük toprak mülkiyetini korumak isteyen toprak ağalarına, derebeylerine, faizle para verilmesini yasaklayan kiliseye karşı mücadele ettiler.

Siyasal iktidarı ele geçirmek için kavga verdiler.

Bu süreç, tüccarların elindeki servetlerin sermayeye dönüşmesine, tüccarların kapitalist olmasına yol açarken, artık geçinemediğinden şehirlere göç eden köylüler, şehirde yaşayan elinde aleti, dükkânı kalmayan ama meslek sahibi kalfa, çırak, zanaatkârlar olarak iş gücünü satan işçiler hâline geldiler.

İşçi Kimdir?

İşçi, iş gücünden başka satacak bir şeyi olmayan, aldığı ücretle ailesini ve yaşamını sürdüren kişidir.

İşçiler, üretim aracı sahibi değildirler. Ücret karşılığında iş gücünü satarlar.

İşçiler emekleriyle zenginlik meta (mal) yaratırlar. Değer üretirler.

İşçiyi işçi yapan, oturduğu yer, giydiği elbise, kullandığı araba, buzdolabı, televizyon, çamaşır makinesi değildir. *İşçiyi işçi yapan, üretim içindeki yeridir.*

Bugün işçiler çeşitli işkollarında çalışmalarına rağmen üretimde oynadıkları rol aynıdır.

İş güçlerini satarak yaşarlar, üretim faaliyetine katılarak değer yaratırlar.

Sermaye Nedir?

Önemli bir noktayı belirtelim. Para sermaye değildir. Sermaye bir sömürü aracıdır. Sermaye, halen yaşadığımız kapitalist toplumla birlikte ortaya çıkmıştır.

Şöyle açıklanabilir:

Örneğin Mehmet adında birinin bir fabrika kuracak parası var. Ama o parayı evinde saklıyor. Bu para sermaye değildir. Ama aynı Mehmet bu parayla bir fabrika kurarsa, işçileri sövmürmeye başlarsa bu para artık sermaye olmuştur.

Yani sermaye, üretim araçları (makineler, fabrikalar, iş yerleri), işçilere ödenen paralar, kısacası yaşadığımız toplumu karakterize eden ilişkiler sistemidir.

Başka bir deyimle, *sermaye birikmiş emekten başka bir şey değildir.*

Sonuç:

Kapitalist toplumda üretim, üretenin ihtiyacını ya da toplumun ihtiyacını gidermek için değil, üretilenleri pazarda, piyasada satmak için yapılır. Pazarda satmak üzere imal edilen bu ürünlere meta (mal) denir. Kapitalizmde kapitalist meta üretimi hâkimdir ve üretim kâr için yapılır.

II. BÖLÜM

YAŞADIĞIMIZ TOPLUMDA ÜRETİM ÜRÜN NEDİR? META (MAL) NEDİR?

İnsanlar üretim yaparak, doğadaki maddeleri işleyerek ihtiyaçlarını giderirler. Üretim sonucunda ortaya çıkan maddelere ürün denir.

Fakat her üretim ve ortaya çıkan her ürün birbirine benzemez.

Örneğin kendimizin yapıp giydiği bir ayakkabı, annemizin yaptığı baklava, ördüğü bir kazak üründür. Fakat meta değildir.

Diğer yandan ayakkabıcının yapıp sattığı ayakkabı, tatlıcının yapıp sattığı baklava, atölyede örülen, mağazada satılan kazak metadır.

Çünkü ayakkabıcının yaptığı ayakkabı, tatlıcının yaptığı baklava, mağazadaki kazak ya da ürünler, yapanın ihtiyacı için değil, toplumdaki diğer insanların ihtiyacını gidermek amacıyla, pazarda satılmak üzere yani diğer ürünlerle değiş tokuş için üretilmektedir.

Kısaca, bir ürün doğrudan doğruya tüketim için değil de piyasada satılmak üzere üretiliyorsa bu ürünlere meta denir.

Kullanım Değeri-Değişim Değeri

Bir metanın iki değeri vardır. Bir meta hem ihtiyacı giderdiği için faydalı ve değerlidir, hem de başka bir metayla ya da para karşılığı değiştirilebildiğinden değerlidir.

Bundan dolayı; her metanın insan ihtiyacını karşılama özelliğine *kullanım değeri* denir.

Ayrıca her metanın pazarda satılacak bir nesne olma özelliğine de *değişim değeri* denir. Metanın bu özelliğine ayrıca *değer* de denilmektedir.

Kaç Türlü Meta Üretimi Vardır?

İki türlü meta üretimi vardır. Birincisi basit meta üretimidir.

Basit meta üretiminde, üreticiler (köylüler ve zanaatkârlar) üretim araçlarının ve ürettikleri ürünlerin sahipleridir. Tek başlarına kendileri çalı-

sır ve kimseyi sömürmezler.

Bu üretimi bir örnekle şöyle anlatabiliriz: İneği olan bir köylü ineğini sağır, sütünden peynir yapar.

Bu peynirin küçük bir kısmını kendi ihtiyaçlarını karşılamak için ayırır. Diğer kısmını ise ilgedeki pazarda satmaya gider.

Pazarda sattığı peynirlerden dolayı eline bir miktar para geçer. Bu parayı köyüne götürmez. Bu parayla köyünde bulunmayan, ihtiyacı olan diğer şeyleri (şeker, gaz, kumaş vb.) almak için kullanır.

Burada peynir üreten köylünün amacı bellidir. Köylü peynirden para kazanmayı amaçlamamaktadır. Peyniri pazarda satmasının amacı ihtiyacı olan başka metalar satın almaktır.

Yani köylü satın almak için satmaktadır.

İşte satın almak için satmayı amaçlayan üretime *basit meta üretimi* denir.

Meta üretiminin ikincisi ise *kapitalist meta üretimidir*.

Kapitalist meta üretiminde üretim araçlarının

mülkiyeti ufak bir azınlığın elinde toplanmıştır. Üreticiler (işçiler) ile üretilen metanın sahibi (işverenler) aynı değildir. İşçiler, köylüler ve zanaatkarlar gibi ürettikleri ürünlerin sahibi değillerdir.

Buradaki amaç, yukarıda örneğini verdiğimiz inek sahibi köylü gibi kendi ihtiyaçlarını gidermek için değil, kâr elde etmek içindir, ama satmak için satın almaktır. Bu nedenle yapılan üretime *kapitalist meta üretimi* denir.

Bir örnekle açıklayacak olursak;

Tekstil ürünleri üreten bir fabrika, işveren tarafından belirli bir para harcanarak kurulur.

Sonra piyasadan üretim için gerekli hammadde, yardımcı malzeme, enerji satın alınır.

Ama biliyoruz ki, makineler ve makinelerde kullanılacak hammaddeler durdukları yerde bir şey üretemezler.

Makineleri çalıştıracak, hammaddeyi işleyecek işçiler gereklidir.

İşveren, piyasadan ücret karşılığı fabrikalarda çalışacak işçileri kiralar. Bütün bunlar için bir para öder.

Bu aşamadan sonra fabrikada üretime geçilir. İşçiler makinelerin başında artık çalışmaya başlamıştır. Yakıt, hammadde, elektrik kullanılır. Ortaya kumaştan (hammaddeden), gömlek, pantolon vb. gibi yeni metalar çıkar.

İşçiler böylece hammaddeyi ve makineleri kullanarak meta meydana getirmekle yeni bir zenginlik, yeni bir değer üretmiş olurlar.

İşveren gömlek, pantolon vb. alır, piyasaya satar, eline yeni bir para geçer.

İşveren bu aşamada eline geçen parayla, ödediği ilk para (işçiye, hammaddeye, yardımcı malzemeye, enerjiye ödediği para) arasında büyük bir fark vardır. İşveren kâr elde etmiştir. Eğer işveren ilk ödediği para eline geçen paradan az olsaydı, zaten bu işletmeyi açmazdı.

Eşit olsaydı, zaten kâr elde etmezdi.

Yani yaşadığımız toplumda üretim kâr için yapılır, üretilen bütün metalar piyasada satılmak üzere üretilir. Bundan dolayı “*kapitalist düzenin tekerlerini döndüren kârdır*” denilmektedir.

Metaların Değeri Nasıl Belirlenir?

Meta ve ürün arasındaki farkı daha önce tanımlamıştık. Şimdi piyasada satılan metaların değerinin nasıl hesaplandığına, fiyat olarak nasıl belirlendiğine bir bakalım.

Her gün insanlar para karşılığında çok sayıda metayı birbirleriyle değiştirirler. Peki, hiç düşündük mü, bu metalar hangi ölçüye göre alınır satılır? Ortak ölçü, kıstas nedir?

Şöyle bir düşünelim, metaların ölçüsü sağladığı fayda olabilir mi?

Eğer böyle olsaydı, her faydalı şeyin değerli olması gerekirdi.

Mesela hava faydalıdır, insanların yaşamasını sağlar ama havanın bir değeri yoktur. Kimse şişeye havayı doldurup satmaz.

Fakat hiçbir faydası olmayan altın ise değerlidir.

Yani bir metanın faydalı olması o metanın değeri için bir ölçü değildir. Faydalı olma, insanın bir andaki tavrına, isteğine, bulunduğu yer ve zamana göre değişir.

Çok ciddi hasta bir insan, kendisinin iyileşmesi için gerekli olan ilaca bütün servetini verebilir. Ama sağlıklı bir insan bu ilaca bir tek lira bile vermez.

Suyun bol ve ücretsiz olduğu bir yerde, bir bardak su bile satılmaz. Ama çölde susuzluktan ölmekte olan bir insan, bir bardak su için servet ödeyebilir.

Demek ki metaların değeri onların faydalılığıyla ölçülemez.

Yani metaların faydalı olması, değiş-tokuş edilebilmeleri yanında bütün metaların ortak bir özelliği vardır.

O da *emektir*. Çünkü bütün metalar, emek ürünüdür.

Bütün Metalar Emek Ürünüdür

Her meta bir emek ürünüdür. Örneğin buğday durduğu yerde hiçbir işe yaramaz, buğdayın un, unun ekmek yapılması bir emek harcanmasını gerektirir.

Yeraltında petrol o hâliyle bir işe yaramaz, petrol çıkarılıp rafinerilere gönderilmesiyle buradan

çıkan ürünler ihtiyaçları karşılar, enerji olur, sanayide kullanılır.

Her meta emek ürünü olduğuna göre, metaların üretilmesi için belli bir miktar emek harcandığına göre aradığımız ortak ölçü, *bir metanın üretilmesi için harcanan emektir.*

Öyleyse bu harcanan emek miktarı nasıl ölçülür? Metre ile mi, kilo ile mi, yoksa litre ile mi ölçüleceğiz? Tabii ki hayır.

Her metanın belirli bir süre içinde üretildiğini unutmamalım. Bu süre, dakika, saat, gün ya da ay olabilir.

Bundan dolayı, harcanan emek miktarı zamanla ve bu zamanın birimlerinden biri olan saatle ölçülür.

İşçilere ödenen ücret de saat karşılığı değil midir?

Örneğin, bir gömleğin ortaya çıkması 2 saat gerektiriyorsa, bu gömleğin değeri 2 emek-saattir. Veya bir pantolon 3 saatte ortaya çıkıyorsa, bu pantolonun değeri 3 emek-saattir.

Bir televizyonun ortaya çıkması için 48 saat gerekiyorsa, bu televizyonun değeri 48 emek-saattir.

Yani;

1 gömlek = 2 emek-saat,

1 televizyon = 48 emek-saat olduğuna göre,

1 televizyon = 24 gömleğe eşit olur.

Sonuç:

Buraya kadar yaşadığımız toplum, işçiler ve temel bazı konular üzerinde durduk. Bundan sonraki broşürümüzde, metaların değerinin nasıl hesaplandığı, işgücümüzün de bir meta olduğunu, artı-değeri ve nasıl sömürüldüğümüzü öğreneceğiz.

işgücü ve artı Değer

1. BÖLÜM

METALARIN DEğERİ NASIL HESAPLANIR?

Bir önceki bölümümüzde metaların (malların) değerinin nasıl ölçüldüğünü öğrendik. Metaların değeri, üretilmeleri için gerekli emek miktarı ile ölçülüyordu.

Peki, bu ne demektir? Biz bir metanın değerini ölçerken; “Bu metanın içinde şu kadar emek var” diyorduk. İki metayı birbirleriyle karşılaştırırken de aynı şeyi söylüyorduk; “Bu meta diğerinden daha değerli, çünkü bunda diğerinden daha fazla emek var.”

Hemen tekrarlayalım. Emek nasıl ölçülüyordu?

Emek, saatle ölçülüyordu. Yani bir metayı üretmek için gerekli emek miktarı, o metanın üretilmesi için gerekli olan saatle ölçülüyordu.

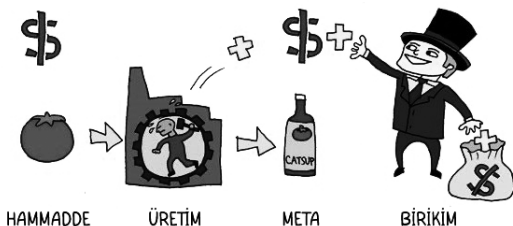
Peki, o zaman hemen akla şu soru gelmez mi?

O zaman en ağır alışkanlıkla, bir metayı en uzun sürede üreten işçinin ürettiği meta en değerli mi olacak?

Elbette hayır!

O hâlde hangi emek bize metaların değerlerini verir? Metaların değerlerini ölçtüğümüz emek hangi emektir?

Metaların değerlerini ölçtüğümüz emek; Ay-

şe'nin, Ali'nin, Mehmet'in, Ahmet'in, Aysel'in, Osman'ın emeği değildir. Hünherli işçinin, acemi işçinin, usta işçinin, gocuk işçinin, ihtiyar işçinin emegi de değildir.

Metaların değerini ölçtüğümüz emek *ortalama emektir*.

Bunu biraz detaylı tartışalım.

Ülkemizde pek çok işçi çalışmaktadır. Bu işçilerin bir kısmı acemi, bir kısmı ustadır. Bazıları bilgilidir, bazıları ise bilgisizdir. Kimi işçi vasıflı, kimi işçi ise vasıfsızdır. Bütün bu işçilerin emeğinin ortalamasına “*sosyal emek*” adı veriyoruz.

Ortalama bir işçilikle, ortalama bir ustalık düzeyinde ve ülkedeki teknik gelişmenin ortalamasını temsil edecek makinelerle ortaya çıkan emeğe *sosyal emek* denir. Bütün metaların değeri işte bu sosyal emek tanımına göre hesaplanır.

Fiyat: Metaldaki sosyal emek miktarının para ile söylenişinden ibarettir.

Örneğin 1 saatlik sosyal emek taşıyan bir metanın fiyatı 150 TL ise, “ortalama emek, 1 saatte 150 TL değer yarattı” denir.

İŞGÜCÜNÜN DEĞERİ NASIL HESAPLANIR?

İş gücümüzün bir meta olduğunu biliyoruz. İş gücümüzün de bir değeri vardır.

İş gücümüzün değerinin parayla ifadesi *ücret*dir.

İş gücünün değeri, tıpkı diğer metaların değeri gibi ölçülür.

İş gücünün değeri, onun üretimi için gerekli sosyal emek miktarı kadardır.

Peki, iş gücünün üretimi ne demektir?

İşçi, iş gücünü işverene satmak zorundadır. Çünkü onun iş gücü dışında satacak bir metası yoktur.

İşçi, iş gününün sonunda kendinden bir şeyler eksildiğini, gücünün azaldığını, hatta tükendiğini hisseder. Artık gücünü satamaz hâle gelmiştir.

İşverene iş gücünü sattığından, ertesi gün için tükenen gücünü yeniden kazanması gereklidir.

İşçinin tükenen gücünü yeniden kazanması için gerekli olan şeyler nelerdir?

Öncelikle beslenmesi, giyinmesi, barınması gerekmektedir. Ayrıca çocuklarının eğitimini sağlaması,

barındırması, giyindirmesi gerekmektedir.

O zaman işçimiz ertesi gün tekrar iş başı yapabilmesini sağlayacak ihtiyaç maddelerini satın almak, giyinmek için elbiseler edinmeli ve oturduğu ev için kira ödemelidir. Söyle bir örnekle açıklayalım.

Diyelim ki; işçinin ertesi gün tekrar çalışabilmesi, işverene iş gücünü yeniden satabilmesi için, günde 3 ekmek, 2 yumurta..., yılda 2 ayakkabı, 1 pantolon..., ev kirası ve başka şeylere ihtiyacı vardır. Bu temel ihtiyaçların günlük toplamını bulalım.

(Bir işçinin ortalama net aylığı 900 TL olduğu varsayılarak hesaplanmıştır.)

Yiyecekler için günlük: 7,5 TL

Giyim masrafı günlük: 2,5 TL

Kira günlük: 10,0 TL

Çocukların eğitim için günlük: 5,0 TL

Diğer masraflar günlük: 5,0 TL

Toplam: 30 TL

İşte bulunan bu 30 TL iş gücünün fiyatıdır.

İşçimiz ertesi gün tekrar işe başlayabilmek için günlük 30 TL'ye ihtiyaç duymaktadır.

İşverenler ise bu günlük ihtiyacı azaltarak, artı-değeri yükseltmek isterler.

Bu bölümü tamamlarsak, iş gücünün fiyatı, yani ücret, işçinin ertesi gün yeniden iş başı yapmasına elverecek kadar ihtiyaç maddesi satın alabileceği bir paradır. Bütün metalar iş gücü adını verdiğimiz metanın fiyatı da (yani ücret) böyle hesaplanmaktadır.

ARTI-DEĞER ve SÖMÜRÜ

İşçiler, işverenler ile aralarında süren tartışmaların, toplu sözleşme görüşmelerinin, grevlerin, lokavtların ve benzerlerinin temelinde yatan tek bir neden vardır; o da artı-değerin nasıl paylaşılacağıdır.

O hâlde işçi sınıfı mücadelesini sürdürebilmek, bu mücadelede güçlü bir şekilde yerini almak istiyorsa, işçi sınıfı bilimi ile donanmalı ve bu bilimin ışığında yürüyebilmeli, artı-değer, sömürü ve benzeri konuları öğrenerek mücadelesini sürekli kılmalıdır.

ARTI-DEĞER NEDİR?

Nasıl üretildiği, üretilenlerin nasıl bölüştüğü, işverenlerin kârlarının nasıl oluştuğunu, işçilerin neden ve nasıl sömürüldüklerini bir örnekle ortaya koyalım.

Örneğimiz için bir işçi seçmemiz gerekmektedir. Ülkemizde yaygın bir işkolu olan tekstil sektöründe çalışan bir işçiyi ele alalım. İşçimizin çalıştığı işyeri, piyasaya gömlek üretmekle meşguldür. İşçimiz de aynı işyerinde gömlek üretmek için işe başlamış olsun.

Hepimiz biliyoruz ki; bir fabrikada aynı ürün üzerinde pek çok işçi arkadaşımız çalışmaktadır, üretimi beraber yapmaktadırlar. Ancak biz şimdilik iş bölümünü bir kenara bırakıp, hesaplarımızı kolay ve anlaşılır yapabilmek için tek bir işçiyi ele

alacağız.

Sizce gömlek üreten bir fabrika nasıl kurulur?

Tekstil işvereni elinde bulunan bir miktar parayı artırmaya karar vermiş, bunun için parasını üretken bir kanala aktarmıştır. Çünkü işveren bilmektedir ki; parası evinde ya da kasasında durduğu zaman artmayacaktır. O zaman yapabileceği tek şey vardır; parasını sermayeye çevirmeli, yani parasından para kazanmalıdır.

İşveren arsa satın almış, binalar yaptırmış, alet, edevat, makine, iş araçları, gömlek imalatı için gerekli olan hammadde, yani çeşitli türden kumaş, iplik ve diğer maddeleri piyasadan satın almıştır.

Üretim için her şey hazırdır. Bir tek şeye ihtiyaç kalmıştır. İş gücüne. Yani makineleri kullanacak, gömleği üretecek olan işçilere gereksinimi vardır. İşveren ücret karşılığında çalışmak için iş arayan işçileri kiralar. Bizim örneğimizdeki işçi arkadaşımız da gömlek üreten bir fabrikada işçi olarak çalışmaya başlamıştır. Üretim için artık her şey hazırdır.

Bizim gömlek üreticisi işçi arkadaşımız fabrikada nasıl çalışır?

Arkadaşımız sabah saat 08.00'de işe gelir. Hammadde olarak kullanılan kumaşı alır, ölçülerine göre keser, makinenin başına geçip, gömleği dikmeye başlar. İplik, düğme gibi yardımcı maddeler; makas, iğne gibi yardımcı araçlar kullanır. Saat 12.30'a kadar çalışır.

Tekstil işçisi arkadaşımız çalıştıkça hammadde (kumaş) ve yardımcı maddeler (iplik, düğme) azalır. Kullandığı makine biraz aşınır. İşçi arkadaşımız iş gücünü, enerjisini harcar, yorulur. Öğle yemeği için ara verilir. İşçi arkadaşımız enerjisini yeniden kazanmak, iş gücünü yerine koymak için yemeğini yer, dinlenir.

Öğleden sonra üretim tekrar başlar. Ham madde tükenir. Makineler biraz daha yıpranır. Çalışma saat 18.00'e kadar sürer.

İşçi arkadaşımız akşamüstü, iş bitimi saati geldiğinde bir gömlek üretmiştir, ancak tüm gücünü de tüketmiştir. Akşam evine giderken o günkü ücretini de kazanmıştır.

İşçinin ertesi gün tekrar çalışabilmesi için harcadığı enerjiyi yeniden alması gerekir. Bir önceki bölümde anlatıldığı gibi aldığı ücretle o günkü

gereksinimlerini karşılamak ister.

Peki, işçi arkadaşımız 9 saat çalıştıktan sonra ne için ücret almıştır?

İşçi arkadaşımız ürettiği bir gömlek için ücret almıştır. Artık ortada kumaş, düğme, iplik yoktur. Makineler aşınmış ve işgücü harcanmıştır, ancak bu da görünmemektedir. Tüklenen, kullanılan, tüm bu şeylerin dışında ortada sadece bir gömlek, başka bir deyişle “meta” vardır.

Acaba bu gömleğin fiyatı nedir?

İşçi arkadaşımız gömleği üretmek için kumaş, yani hammadde kullanmıştır. İşveren bir gömlek için gerekli olan kumaşa, kumaşı üretip satan diğer işverene 9 TL ödemiş olsun. Ayrıca iplik, düğme gibi yardımcı metalar için de 3 TL harcamış olduğunu varsayalım. Yine fabrikanın günlük masrafları için; yani elektrik, yakıt, personel gideri ve benzerleri için de gömlek başına 2 TL harcanсын.

Peki, makinelerin yıpranması ve aşınması da maliyet hesaplarına eklenmesi gerekmez mi?

Elbette, makineler bir kere de değil, ama her

gömleğe kendilerinden bir şeyler katarak, yavaş yavaş eskir, tükenir.

Makinelerin aşınma payına *amortisman* denir.

Aşınma (Amortisman) payı olarak da sözü geçen fabrikada gömlek başına 1 TL gitsin. Şimdi tüm maliyetleri toplayalım:

Hammadde:	9 TL
Yardımcı maddeler:	3 TL
İşletme giderleri:	2 TL
Amortisman:	1 TL
Toplam:	15 TL

2. BÖLÜM

ARTI-DEĞER NEDİR?

ARTI-DEĞER NASIL ÜRETİLİR?

İşveren bir gömlek için 15 TL'lik masraf yapmıştır. İşçi, 9 saatlik çalışma sonucunda 15 TL'lik masrafla bir gömlek üretmiştir. Peki, işveren bu gömleği pazarda kaç paraya satabilir?

Eğer 15 TL'ye satarsa, zarar eder. Neden? Çünkü henüz işçinin ücreti hesaba katılmamıştır. Demek

ki işveren gömleği 15 TL'nin üzerinde satmak zorundadır. Varsayalım ki gömlek piyasada kaliteli bir gömlek olarak değerlendirilir ve 75 TL'ye alıcı bulur. Bu durumda aradaki fark:

Gömleğin satış fiyatı: 75 TL

Maliyet: 15 TL

Fark: 60 TL

Bu 60 TL'lik değer, çalışma gücünü tükettirerek üreten tekstil işçisinin o metaya kattığı değerdir. İşçinin 9 saatlik çalışması gömlek de cisimleşmiş ve böylece işçi 60 TL'lik yeni değer yaratmıştır.

Yeni değer yaratabilen tek meta *işgücüdür*. İşçi ve işveren bu yeni değeri, yani örneğimizdeki 60 TL'yi paylaşmak zorundadır. Asıl kavga bu paylaşımından doğar.

Eğer işveren işçiye tüm ürettiği değeri, yani 60 TL'yi verirse, kendisine hiçbir şey kalmayacaktır. Oysa işveren fabrika kurup, hammadde alırken ve bunlar için parayı tam öderken, ileride üretilecek gömleklerden kâr yapacağını planlamaktaydı ve işte o kârı yapacağı zaman gelmiştir.

Örneğimizdeki arkadaşımız ücret olarak günlük

20 TL yevmiye alsın. Yani arkadaşımız bütün gün çalışıp, karşılığında ücret olarak 20 TL alıyor olsun.

Arkadaşımız bir gömleği ne kadar sürede üretmiştir?

1 günde.

O zaman ücreti ne kadardır?

20 TL.

Peki, yarattığı değer ne kadardır?

60 TL.

Öyleyse:

Yarattığı değer: 60 TL

Ücreti: 20 TL

Fark: 40 TL

Yani işveren, işçinin ürettiği gömleği piyasada satarak 40 TL kâr elde etmiştir. Ama bu kâr işçinin yarattığı 60 TL'lik değerden elde edilmiştir.

İşçinin iş gücünü satarak ve iş gücü için aldığı paraya, örneğimizdeki 20 TL'ye ücret; işverenin

el koyduğu paraya, örneğimizdeki 40 TL'ye ise artı-değer adı verilir.

Formüle etmek gerekirse:

Artı-değer = İşçinin yarattığı değer - Ücret

Özetlersek:

İşçi iş gücünün değerinden fazla değer yaratır. İş gücü; kullanıldığında değerinden fazla değer yaratan özel bir metadır.

İşçinin kendi iş gücünün değerinden fazla ürettiği değere *artı-değer* denir.

Sömürünün kaynağı artı-değerdir.

SERMAYE NEDİR?

Yukarıdaki hesabı bir işçi üzerinden yaptık. Ve dedik ki; “İş bölümünü şimdilik bir kenara bırakalım!” Oysa biz biliyoruz ki; yaşadığımız toplumda üretim tek tek işçilerle yapılmaz. Fabrikalarda, işyerlerinde pek çok işçi yan yana çalışır. Çünkü yaşadığımız toplumda üretim araçları az sayıda işverenin elinde toplanmıştır. Bununla birlikte üretim topluca yapılır.

İşverenler yanlarında çalıştırdığı tüm işçilerin artı-değerine el koyarlar ve sermaye böylece artar. Bundan çıkan en doğal sonuç şudur:

Sermaye işçilerin birikmiş emekleridir.

İŞÇİLER NASIL SÖMÜRÜLÜR?

İşverenler, işçilerin yarattığı değerlere el koyarak zenginleşirler, sermayelerini artırır, ekonomik olarak büyürler. İşçiler ise bütün değerleri yaratırlar hâlde ancak geçinebilecek kadar ücret elde ederler.

Elbette bizler biliyoruz ki; sömürü olmadan işverenlerin sürekli zenginleşmesi, işçilerin ise gün geçtikçe daha da yoksullaşması mümkün değildir.

Tekrar örneğimize geri dönelim;

İşçi arkadaşımız günde 9 saat çalışıp, karşılığında 20 TL ücret alıyordu. Ancak arkadaşımız bütün günlük çalışmasında tam 60 TL'lik değer yaratmaktaydı. Yani arkadaşımızın toplam çalışma süresinin 1/3'ünü (3'de 1'ini) kendisi için, geri kalan 2/3'ünü (3'de 2'sini) de işveren için çalışmış oluyordu.

İşçinin ücreti olan 20 TL; işçilerin kendisi için çalıştıkları sürenin parası, yani ücret olarak ödenmiş emektir. Geri kalan 40 TL ise fazla çalışma süresi, yani ücreti ödenmemiş, tam anlamıyla; artı-değerdir.

İşverenin kârını demeden emeğin yarattığı değere el koymasına sömürü denir.

SÖMÜRÜ ORANI NASIL BULUNUR?

İşçilerin artı-değerlerine el konarak sömürüldüğünü öğrendik. Peki, işçiler ne kadar sömürülür?

Sizler ne kadar sömürüldüğünüzü biliyor musunuz?

İşçilerin ne kadar sömürüldüğünü gösteren orana *sömürü oranı* denir.

Sömürü oranı herhangi bir işletmede, herhangi bir okulda, herhangi bir ülkede işçilerin ne kadar sömürüldüğünü gösteren orandır.

Sömürü oranını bulmak için işverenin el koyduğu artı-değer, işçinin ücretine bölünür.

Örneğimiz için sömürü oranını bulmak istersek:

$$\text{Sömürü Oranı} = (\text{Artı-Değer} / \text{Ücret}) \times 100$$

$$\text{Sömürü Oranı} = (40 / 20) \times 100 = \% 200$$

Demek ki; gömlek üreten tekstil işçisi arkadaşımızın sömürülme oranı yüzde 200'dür.

Aynı hesaplama yöntemini şu formülle de yapabiliriz:

$$\text{Sömürü Oranı} = (\text{İşveren için çalışılan süre} / \text{İşçinin kendisi için çalıştığı süre}) \times 100$$

$$\text{Sömürü Oranı} = (6 / 3) \times 100 = \% 200$$

ARTI-DEĞERİ NASIL ARTIRILIR?

İşverenler artı-değeri artırarak kârlarını yükseltmek isterler.

Peki, artı-değer nasıl artırılır?

Bunu bulmak için örneğimize geri dönelim;

İşçimizin 3 saat kendisi için, 6 saat ise işveren için çalışmakta, bu durumda sömürü oranı %200'ü bulmaktaydı.

İşverenlerin çalışma süresini 9 değil, 12 saate uzattıklarını düşünelim. Ancak işçi arkadaşlarımızın ücreti değişmesin.

Yani yine 20 TL alsın. Bu durumda işveren için çalışılacak süre 6 saatten, 9 saate çıkmış olacaktır. Formülümüzü hatırlayalım:

İşveren için çalışılan saat / İşçinin kendisi için çalıştığı saat x 100

$$\text{Sömürü Oranı} = (9 / 3) \times 100 = \%300$$

İşçinin artı-değerini artırmanın bir yolu, onun çalışma süresini artırmaktır.

Bir başka yöntem ise, işçinin kendisi için çalıştığı süreyi azaltmaktır. Yine formülümüze dönelim:

$$\text{Sömürü Oranı} = (\text{İşveren için çalışılan saat} / \text{İşçinin kendisi için çalıştığı saat}) \times 100$$

$$\text{Sömürü Oranı} = (6.5 / 2.5) \times 100 = \%260$$

İşçinin artı-değerini artırmanın bir yolu onun kendisi için çalıştığı süreyi azaltmaktır.

Sömürüyü artırmanın en temel ve en gizli yolu ise; işçilerin üretkenliğini artırmak, yani emeğin verimliliğini yükseltmektir.

Bu nasıl olur?

Örneğimizde işçimiz normal bir çalışma ve ortalama gelişmişlikteki makine ve aletlerle günde bir gömlek üretiyor. 60 TL'lik değer yaratıyor, karşılığında ise 20 TL'lik ücret alıyordu.

Varsayalım işverenler işçiyi 9 saat içinde, öncekinden daha fazla çalıştırarak ve makineleri daha fazla geliştirerek günde 1 değil, 2 gömlek üretsinsin.

Yani işçi arkadaşımız öncekinden daha fazla yorulurak 1 yerine 2 gömlek üretsinsin ve 60 TL değil 120 TL değer yaratsın.

Peki, işçimizin şu anki ücreti nedir? Elbette yine 20 TL. Çünkü yine bir gün çalışmıştır.

Peki, ürettiği artı-değer miktarı nedir?

Artı-değer = Üretilen değer - Ücret

Buna göre:

Artı-değer = 120 TL - 20 TL = 100 TL

Sömürü oranını bulalım:

Sömürü Oranı = (Artı-Değer / Ücret) x 100

Sömürü Oranı = (100 TL / 20 TL) x 100 = **%500**

Görüldüğü gibi çalışma saati artırılmadığı hâlde üretilen artı-değer %500'e çıkmış, yani işçinin ürettiklerinden işverenin cebine daha fazla değer girmiştir. *Artı-değer artırmanın bir yolu, emeğin üretkenliğini artırmak, onu daha fazla üretmeye zorlamaktır.*

3. BÖLÜM

HİZMET SEKTÖRÜ VE ARTI-DEĞER

Bir fabrikada çalışan işçinin nasıl sömürüldüğünü öğrendik.

Peki, hizmet sektöründe ya da kendi sektörümüzde çalışan bir işçinin bu süreçteki rolü nedir?

Biz biliyoruz ki üretim fabrikada yapılır; ancak işveren ürettiği gömlekleri deposuna koyduğunda, yani pazara çıkarmadığında, depodaki gömleğin bir değeri yoktur. Depodaki gömlek, satılmadığı, yani tüketiciye ulaşmadığı sürece işverene para kazandıramaz.

İşte hizmet sektörü bu noktada devreye girer. Depodaki gömleğin (bunu tüm tüketim maddeleri için düşünebiliriz) pazara götürülmesi, pazarda

satışa sunulması ve tüketici tarafından alınması sayesinde gömlek üreticisi kâr elde eder.

Hizmet sektöründe çalışan işçinin görevi, metalleri müşteriyle buluşturmadır.

Yani metalleri depodan mağazaya taşıyan nakliyeciler, bunları reyonlara yerleştiren işçiler, reyonlarda bunları satan tezgahtarlar, kasada parayı alan kasiyerler, mağazanın temizliğinden sorumlu görevliler vs. metallerin satışında aktif rol oynarlar.

Bu nedenle hizmet sektörü olmadan, işverenin kâr elde etmesi mümkün değildir.

EMEK SÖMÜRÜSÜNE HAYIR

Diyelim ki, kendi çalıştığımız mağaza ya da market (Carrefour, Migros, Tansas vs.) örneğinde üretilen gömleğin satış işini üstlensin. Fabrika sahibi elde ettiği artı-değerin bir kısmını (örnekteki 40 TL) mağaza sahibine bırakarak metanın satışının gerçekleşmesini sağlar, (örneğin 10 TL) mağaza sahibi de bu gömleğin satışının gerçekleşmesi için kendine bina, reyonlar kurar, iş gücü kiralar.

Mağaza sahibine; gömlek üreticisi işveren, her

gömlek için 10 TL bıraktığını söylemiştik. Mağaza sahibi (günlük masrafı şöyle olsun):

Bina kirası: 1 TL

Diğer harcamalar (elektrik, su): 1 TL

Amortisman ve personel giderleri: 3 TL

Toplam: 5 TL

Mağaza sahibi işveren gömlek başına 5 TL kâr elde etmektedir.

Elektrik, su, amortisman sabit olduğundan dolayı mağaza sahibi kârını artırabilmek için işçi ücretlerini kıstak zorundadır.

Peki, mağaza işvereni 1 yerine 2 gömlek sattığında bu maliyet ve kâr nasıl gerçekleşir?

Kira (değişmeyecek): 1 TL

Elektrik, su vb. harcamalar (değişmeyecek): 1 TL

Personel giderleri (değişmeyecek): 3 TL

Ancak, 1 yerine 2 gömlek satıldığı için kâr 5 TL yerine 15 TL olacaktır.

İşte bu nedenle hizmet sektöründe, daha fazla satış için personel eğitimi, kıyafet standartları,

reklam kampanyaları, promosyonlar, güler yüzlülük vb. şeyler yapılır veya istenir.

Hatta işverenler kimi zamanlar, hizmet işçisine küçük primler önererek satışları arttırmaya çalışır.

Hizmet sektörü, fabrikada üretilen artı-değerin işverenin cebine kâr olarak girmesinde asli bir rol oynar. Eğer hizmet sektörü olmazsa, ne fabrika işvereni ne de mağaza sahibi kâr elde edebilir.

Üretim bir süreçtir.

Sadece basit bir gömlek üretimi için bile, pamuk tarlasında çalışan işçilere, pamuku ipliğe çeviren işçilere, düğme ve benzerlerini üreten işçilere, nakliyat işçilerine, fabrika işçilerine, depo görevlilerine ve hizmet sektöründe çalışan işçilere ihtiyaç duyulur. Bu aşamalardan biri dahi gerçekleşmese, örneğin pamuk ekilmese, toplanmasa, gömlek üretilmese, elektrik kullanılmasa ya da mağazada satılmasa, kâr elde edilemez.

Bu nedenle işverenler en küçük bir işçi hareketinde dahi (hizmet sektöründe ya da fabrikalardaki grevlerde, direnişlerde veya iş yavaşlatmalarda) ortak tavırlar alırlar. Çünkü işverenler kârın nasıl oluştuğunu bilirler. Bu, aynı zamanda işçi mücadelesindeki

ortaklığın ne kadar önemli olduğunu gösterir.

SONUÇ

Birbirini tamamlayan “Sınıf Nedir”, “Üretim Nedir?”, “Kapitalist Toplum ve İşçiler” ve “İş gücü ve Artı-Değer” adlı bu dört broşürlük kitapta, Ekmek ve Onur mücadelesi veren işçi sınıfı militanlarının sınıf ve sendikal bilincinin gelişmesi planlanmış ve bu sayede daha güçlü ve daha etkin bir işçi sınıfının yaratılması amaçlanmıştır.

İşlediğimiz konular, aslında her gün karşılaştığımız, her gün yaşadığımız ama tam olarak kavrayamadığımız temel olaylardır. Bu olaylar bilinçli olarak karmaşıklaştırılmakta ve içinden çıkılmaz hâle sokulmaktadır.

Ama gördük ki, anlaşılamaz denilenler anlaşılır, bilinmez denilenler öğrenilir, değişmez denilen şeyler bir gün mutlaka değişir.

EKMEK VE ONUR

